

Asia: VN/31908/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (sairaalat)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit leikkaustoimintaa koskevista muutosehdotuksista (terveydenhuoltolaki 45 §)

-

Kommentit kiireellisen hoidon tarpeen arviota ja kiirevastaanottotoimintaa koskevista säännösehdoista (terveydenhuoltolain 50 §:n 1 ja 2 momentti)

-

Kommentit monierikoisalaisen ympärivuorokautisen päivystyksen keskittämistä koskevista säännösehdoista (terveydenhuoltolain 50 §:n 3-5 momentit ja voimaantulolain 59 §:n kumoaminen)

-

Kommentit ympärivuorokautista perusterveydenhuollon tai akuuttilääketieteen päivystystä koskevista sääntelyehdoista (terveydenhuoltolain 51 §:n 6 momentti)

-

Mahdolliset muut hallituksen esitystä koskevat kommentit

-

Kommentit muista säädösmuutosehdoista

-

Kommentit esityksen vaikutusarvioista

-

Tiivistelmä annettavan lausunnon sisällöstä

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian lausunto koskee hallituksen esityksen luonnoksen yhteydessä esitettyä muistiota sosiaalipäivystyksestä, ks. erillinen kohta.

Kommentit sosiaalipäivystystä koskevasta erillisestä muistiosta

Muistiossa todetaan, että lausuntokierroksella olevan luonnoksen hallituksen esitykseksi laiksi terveydenhuoltolain muuttamiseksi sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi, ollaan muuttamassa sairaaloiden työnjakoon liittyvää sääntelyä, minkä vuoksi myös sosiaalipäivystystä koskevaa sosiaalihuoltolain 29 a §:n sanoitusta joudutaan tältä osin tarkentamaan. Muistiossa kirjoitetaan 29 a § sanoituksen tarkentamisesta, joten lähtökohtaisesti sanoituksen tarkentaminen tulee vastaamaan voimassa olevan sosiaalipäivystystä koskevan lainsäädännön ja sen esitöiden tahtotilaa varmistaa sosiaalipäivystyksen järjestämistä terveydenhuollon ympärivuorokautisen päivystyksen ja muun kiireellisten terveysongelmien hoidon yhteydessä. Muistiossa todetaankin kyse olevan sosiaalipäivystyksen osalta nykyisen sääntelyn ylläpitämisestä ja välttämättömistä teknisluonteisista muutoksista. Samassa yhteydessä kysytään kuitenkin kommentteja muistiossa esitetystä ja muuten sairaalassa toteutettavaa sosiaalipäivystystä koskevan sääntelyn jatkokehittämisestä, joita voidaan hyödyntää sosiaalihuoltolain uudistamisessa hallituskaudella.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia lausuu sosiaalipäivystystä koskevasta muistiosta erityisesti seuraavista näkökulmista; sosiaalipäivystyksellisen osaamiseen saatavuus, saavutettavuus ja asiakasturvallisuus kansalaisille, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteensovittaminen (sote-integraatio) yleisesti ja sosiaali- ja kriisipäivystyksen osalta, sekä terveysosiaalityön ja sosiaalipäivystyksen erityisosaamisten ymmärtäminen.

Sosiaalipäivystyksen tarkoituksena on ympärivuorokautisesti kiireellisen ja välttämättömän avun turvaaminen kaiken ikäisille. Sosiaalipäivystys on toteutettava muun muassa siten, että palveluun voi saada yhteyden ympäri vuorokauden ja kiireelliset sosiaalipalvelut voidaan antaa lainsäädännön edellyttämällä tavalla, ja sosiaalipäivystystä toteutettaessa on toimittava yhteistyössä ensihoitopalvelun, terveydenhuollon päivystyksen, pelastustoimen, poliisin, hätäkeskuksen ja tarpeen mukaan muiden toimijoiden kanssa. Talentian jäsenet, sosiaalialan korkeakoulutetut ammattihenkilöt kuten sosiaalityöntekijät ja sosionomit kokevat, että sosiaalipäivystyksen tarpeessa olevat kansalaiset hyötyvät sosiaalipäivystyksen järjestämisestä terveydenhuollon päivystyksen ja kiireellisten terveysongelmien hoidon yhteydessä. Se myös tukee sosiaali- ja terveydenhuollon osaamisen ja palvelujen yhteensovittamista (sote-integraatiota).

Sosiaalialan ammattilaiset kertovat sote-integraation edellytykseksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden näkyvää läsnäoloa yhteisissä toimintaympäristöissä sekä jatkuvaa henkilöstön kouluttamista puolin ja toisin. Fyysisesti samoissa tiloissa terveydenhuollon päivystyksen kanssa olemisessa nähdään etuna matalampi kynnyks tavata asiakkaita ja jouhevampi yhteistyö terveydenhuollon ammattilaisten kanssa. Se voi edesauttaa asiakkaan tilanteen nopeampaa selvittelyä ja asioiden edistymistä. Myös terveydenhuollon työntekijöiden kynnyks ottaa yhteyttä sosiaalihuollon työntekijöihin voi tällöin olla matalampi ja kansalaisten ongelmatilanteiden eskaloituminen ja pitkittyminen voidaan ennaltaehkäistä. Talentia katsoo, että näin tulee olla jatkossakin eikä lainsäädäntö nykyisellään estä järjestämästä sosiaalipäivystystä sairaaloiden lisäksi muidenkin toimipisteiden yhteydessä, kuten esimerkiksi maakunnallisesta tilannekeskuksesta käsin. Samalla Talentian velvollisuus on tuoda esiin, että hyvinvointialueilla joissa sosiaalipäivystys on lähtökohtaisesti riittämättömästi resursoitu tai resursseja ollaan vähentämässä, on noussut esiin tarve jättää pois tai kaventaa edellä mainittu pitkällä tähtäimellä kustannuksia säästävä yhteinen tekeminen terveydenhuollon kanssa ja priorisoida työskentely sosiaalihuollon kontekstissa toimimiseen, kuten akuutteihin lastensuojelun tehtäviin (jotka käsittävät yleisesti ottaen yli puolet sosiaalipäivystyksen tehtävistä). Molemmat toimintaympäristöt ovat tärkeitä sosiaalipäivystyksen

työalueita ja ne tulee huomioida sosiaalipäivystystä koskevassa sääntelyssä ja sosiaalipäivystyksen järjestämisessä.

Kommentoitavana olevassa muistiossa todetaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio on edennyt monin tavoin, josta esimerkkinä terveydenhuoltolain mukaisen kriisipäivystystoiminnan integroiminen sosiaalipäivystyksyksiköihin. Sosiaalialan ammattilaiset tuovat esiin, että yhteistyö ja työskentely kriisipäivystyksen psykiatristen sairaanhoitajien kanssa tuo lisäarvoa asiakkaille ja asiakasprosesseihin ja osa kansalaisten asioista jäisi hoitamatta tai niihin tarttuminen pitkittyisi, mikäli sosiaali- ja kriisipäivystys olisivat etäämmällä toisistaan eikä moniammatillisuus toteutuisi. Talentia joutuu kiinnittämään huomiota sosiaali- ja kriisipäivystyksen yhteensovittamista koskien ammattilaisten esiin tuoman ilmiön, joka ei ole lainmukainen: Terveydenhuoltolain mukaisen kriisipäivystyksen sairaanhoitajien tehtäväkuva on voinut epävirallisesti laajentua sosiaalihuoltolain mukaiseen sosiaalipäivystykseen ja sairaanhoitajat ovat saattaneet käsitellä ja välittää lastensuojelulain mukaisia lastensuojeluilmoituksia tehden arvioita esimerkiksi siitä, missä palvelussa ilmoituksen jatkokäsittely suoritetaan. Sairaanhoitajat ovat jopa saattaneet valmistella ja allekirjoittaa lastensuojelulain mukaisia lapsen kiireellisen sijoituksen päätöksiä, joka on räikeästi lainvastaista. Talentia muistuttaa, että sosiaalipäivystyksellinen osaaminen saavutetaan siihen kelpoisuuden antavan sosiaalihuollon korkeakoulutuksen kautta, eli sosionomi (AMK), sosionomi (YAMK) ja YTM/VTM sosiaalityön -tutkinnoilla. Sosiaalipäivystyksessä on oltava kaikkina aikoina riittävä henkilöstö sosiaalialan laillistettuja ammattihenkilöitä eikä heidän työtään voi siirtää muulle henkilöstölle.

Talentia korostaa, että sosiaalihuollon päivystävissä yksiköissä on oltava nykyään ja tulevaisuudessa riittävät sosiaalihuollon voimavarat ja osaaminen, jotta palvelun laatu ja asiakasturvallisuus sekä henkilöstön oikeusturva toteutuvat, eikä lainsäädäntö tai viranomaisohjaus saa tuottaa pienintäkään asiakasturvallisuutta heikentävää signaalia tai tulkinnanvaraisuutta laillistettujen ammattihenkilöiden työtehtävien osalta. Sosiaalihuollon normiohjauksen purkamiseen liittyy vakavia asiakasturvallisuuden riskejä, joihin tulee varautua taloudellisen ja inhimillisen hintalapun näkökulmasta eli valvontaviranomaisten toimintamahdollisuuksia etukäteisohjaukseen ja jälkikäteiseen valvontaan tulee lisätä ja vahvistaa samalla, jos normiohjauksen tarkkuustasoa vähennettäisiin.

Nykytilan kuvauksessa todetaan, että hyvinvointialueuudistuksen myötä työnjakojen ja työ- ja asiakasprosessien sopiminen eri toimintakokonaisuuksien sisällä ja välillä on hallinnollisesti aiempaa helpompaa. Talentia on osin samaa mieltä, mutta tuo tiedoksi, että helppoa se ei ole, sillä Talentian jäsenet ovat kokeneet yleisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisessä myös aiempaa enemmän siiloutumista (erkanemista) ja tiedonvaihdon katkoksia hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä. Ne voivat johtua esimerkiksi hyvinvointialueille asetetuista säästöpainanteista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen johtamisen terveydenhuoltopainottuneisuudesta; johtamisessa ei aina osatakaan ottaa huomioon sosiaalihuollon erityispiirteitä ja sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden osaamista ja erikoistumista.

Sosiaalipäivystystä koskevan muistion sisällöistä on tulkittavissa kiinnostus terveydenhuollon palveluna järjestettävän sosiaalityön eli terveys- ja sosiaalityön nykyistä vahvempaan huomiointiin sosiaalipäivystyksessä. Moniammatillinen yhteistyö on tärkeää ja Talentian sosiaalipäivystyksessä ja terveys- ja sosiaalityössä työskentelevät jäsenet näkevät mahdollisuuksia myös toistensa osaamisen hyödyntämisessä. Talentia muistuttaa, että sosiaalipäivystyksen sosiaalityö ja terveys- ja sosiaalityö (terveydenhuollon sosiaalityö) ovat kuitenkin omat sosiaalihuollon erikoisosaamisen alansa, joiden yhteen niputtaminen voisi osoittaa ymmärtämättömyyttä.

Talentia kiittää sosiaalipäivystystä koskevan muistion valmistelua ja kommentointimahdollisuutta keskustelunavauksena ja korostaa, että Orpon hallituksen sosiaalihuoltolain kokonaisuudistuksessa edettäessä, sosiaalipäivystystä koskevan lainsäädännön muutosten suunnitteluun on jatkossakin tärkeää kiinnittää erityistä huomiota ja varmistaa moniääninen valmistelu sekä konkreettisista muutosehdotuksista lausumisen ja lausuntokierroksen näkökulmien huomioon ottamisen mahdollisuudet.

Ruuskanen Kristiina
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry